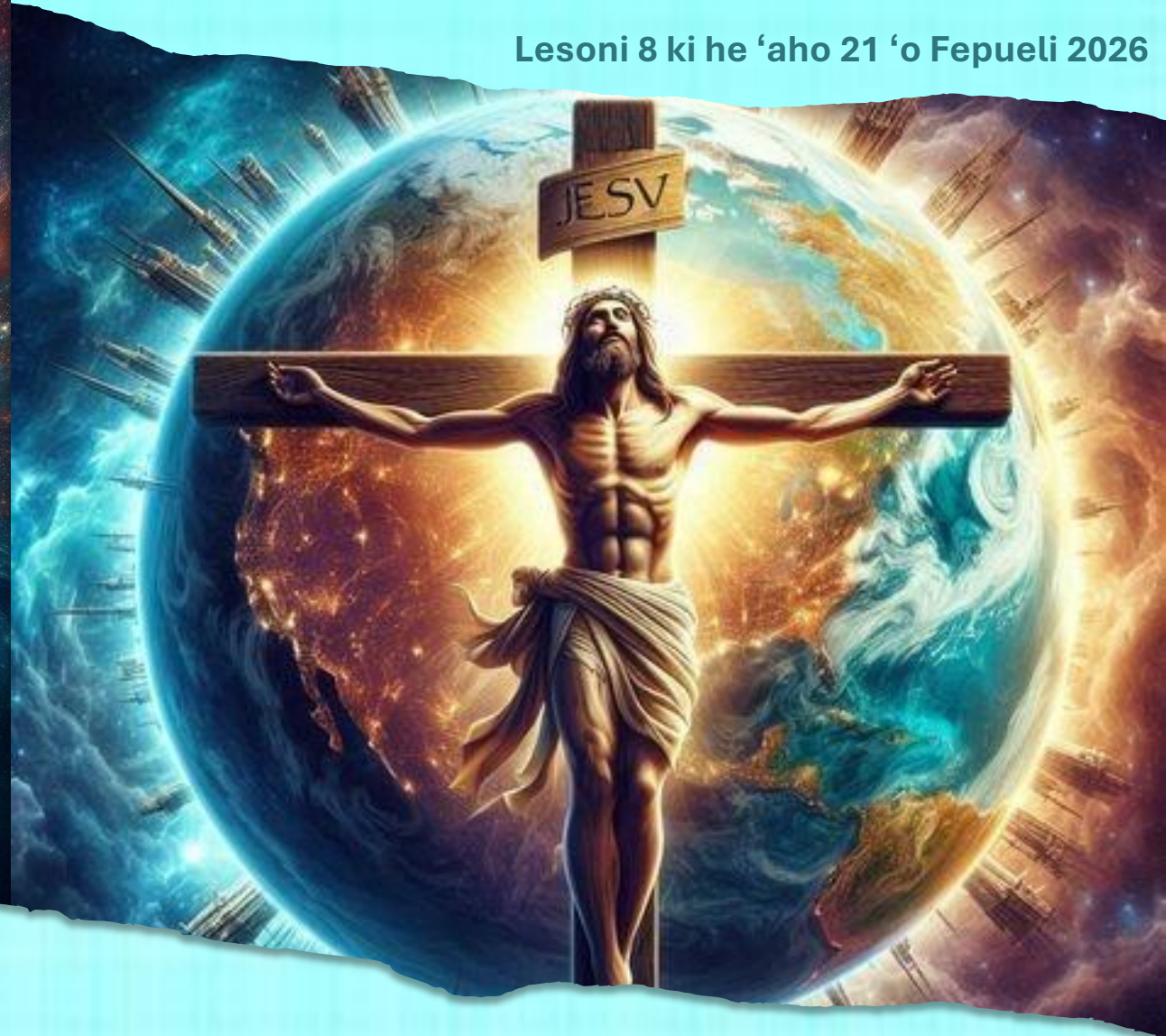

KO E LAULŌTAHA 'O KALAI SI

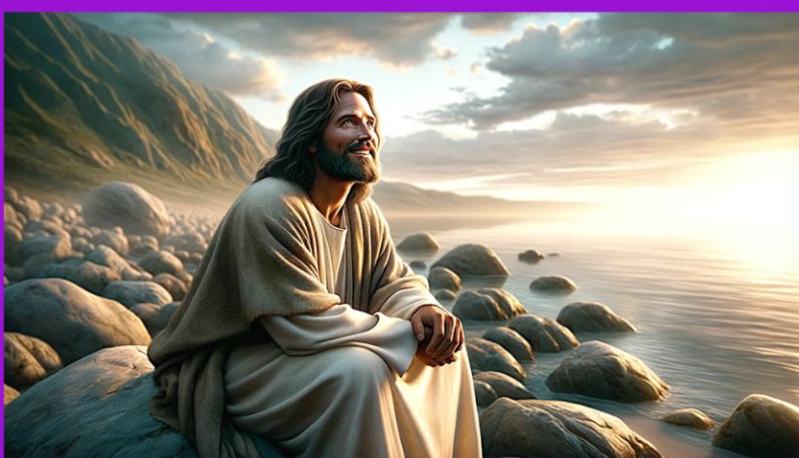

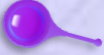
“‘Aia ko hono tatau ‘oe ‘Otua ta‘ehāmai, ko e ‘uluaki fānau ‘i he me‘a fakatupu kotoa pē: He na‘e fakatupu ‘e ia ‘ae ngaahi me‘a kotoa pē, ‘aia ‘oku ‘i he langi, pea mo ia ‘oku ‘i māmani, ‘ae me‘a hā mai mo e ta‘ehāmai, pe ko e ngaahi nofo‘a faka‘ei‘eiki, pe ko e ngaahi ‘eiki‘anga, pe ko e ngaahi pule, pe ko e ngaahi mālohi: na‘e fakatupu ‘e ia ‘ae ngaahi me‘a kotoa pē, pea na‘e ma‘ana ia: Pea ‘oku ki mu‘a ia ‘i he ngaahi me‘a kotoa pē, pea ‘oku tu‘uma‘u ‘iate ia ‘ae ngaahi me‘a kotoa pē.”

Kolose 1:15-17

‘Oku fakaha ‘e Paula kuo ‘omi ‘e Sisu ‘a e melino ki he ‘univesi kotoa, "pe ko e ngaahi me‘a ‘i mamani pe ko e ngaahi me‘a ‘i he langi" (Kolose 1:20)

Ki mu‘a ke a‘u ki he fakamatala ko ení, ‘oku tala mai ‘e he ‘apositoló pe ko hai mo‘oni ‘a Sisuú. ‘Oku ‘ikai ko ha faiako ma‘ongo‘onga, pe ko ha filosefa, pe ko ha palofita, pe ko ha tangata malanga, pe ko ha talafekau ‘o e ongoongo lelei. Ko Sisu Kalaisi ko e...

- **Ko e ‘imisi ‘o e ‘Otua (Kolose 1:15a)**
- **Ko e ‘uluaki fanau (Kolose 1:15b-17)**
- **Ko e ‘ulu ‘o e Siasi (Kolose 1:18a)**
- **Ko e kamata‘anga (Kolose 1:18b)**
- **Ko e Fakalelei (Kolose 1:19-20)**

KO E 'IMISI 'O E 'OTUA

“Aia ko hono tatau ‘oe ‘Otua ta‘ehāmai, ko e ‘uluaki fānau”(Kolose 1:15a)

‘E lava ke hoko ‘a e ‘imisi ko ha tatau ‘o e mo‘oni (ko ha la‘ita, ko ha ‘imisi fakamanatu), pe ko ha fa‘ahinga me‘a fa‘u (ko ha ta fakatata). Ka ‘oku mahulu atu ‘a e fakakaukau fakatohitapu ki he ‘imisi ai.

Na‘e fakatupu ‘e he ‘Otua ‘a ‘Atama mo ‘Ivi ‘i hono tatau (Senesi 1:27), pea na‘e fanau‘i ‘e ‘Atama ha foha ‘i hono tatau pe ‘o‘ona (Senesi 5:3). ‘Oku ‘ikai ko ha tatau ‘eni ‘o e me‘a mo‘oni, fa‘ifa‘itaki‘anga, pe fa‘ufa‘u ‘o ‘enau fakakaukau. ‘Oku nau faitatau fakaesino, faka‘atamai, mo fakasosiale...

‘Oku pehē ‘e Paula, ko e lao faka-ouaú, ko e ‘ata pē, “o ‘ikai ko e ‘imisi tonu ‘o e ngaahi me‘á” (Hep. 10:1), ‘o fakahu‘unga ai ‘a e “‘imisi = mo‘oni.” Ko e fehu‘i: Na‘e tatau nai ‘a Sisu mo e ‘Otua, pe tatau mo e ‘Otua? Tānaki atu ki hono toutou tuku kiate ia ‘a e huafa faka‘otua ko e “Ko au,” na‘e pehē mahino ‘e Sīsū: “Ko au mo e Tamaí ‘okú ma taha” (Sione 10:30); “Ko ia kuó ne mamata kiate aú kuó ne mamata ki he Tamaí” (Sione 14:9).

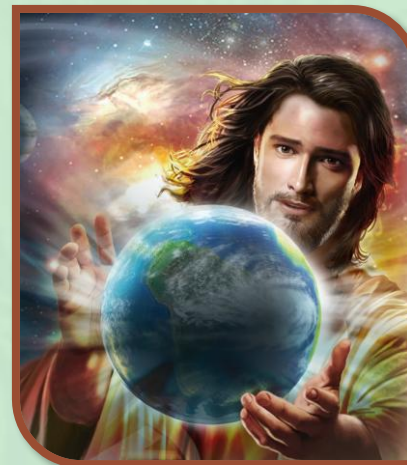
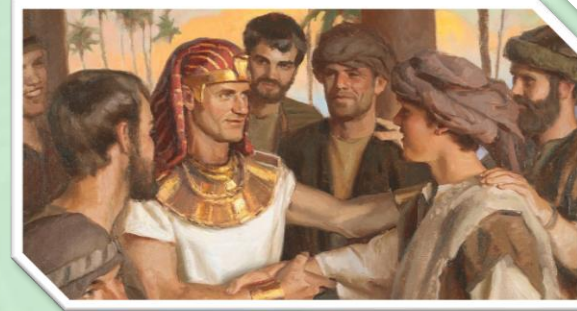
KO E 'ULUAKI FANAU

"Pea 'oku ki mu'a ia 'i he ngaahi me'a kotoa pē, pea 'oku tu'uma'u 'iate ia 'ae ngaahi me'a kotoa pē." (Kolose 1:17)

'Oku 'uhinga 'a e "Uluaki Fānaú" ki he 'uluaki fakatupú. Ko ia ai, 'oku ako'i 'e he ni'ihiki ko Sisu 'a e 'uluaki fakatupu 'e he 'Otua (Kol. 1:15). Ka, hangē ko e fo'i lea "īmisi," ko e fo'i lea "uluaki fānaú" 'oku 'i ai hono 'uhinga fakatohitapu 'oku lahi ange.

Ko 'Aisake 'a e 'uluaki fohá kae 'ikai ko 'Isime'eli; Ko Sēkope 'a e 'uluaki fohá 'o fetongi 'a 'Īsoa; Ko Siosifa 'a e 'uluaki fohá kae 'ikai ko Lūpeni; Ko Tevita 'a e 'uluaki foha kae 'ikai ko 'Eliapi (Saame 89:27). Na'a nau 'uluaki fanau kotoa koe'uhi na'a nau ma'u 'a e tu'unga mā'olunga 'i honau fanga tokouá, 'o 'ikai koe'uhi na'e 'uluaki fanau'i kinautolu.

'Oku lave 'a Paula ki he tu'unga mā'olunga ko 'eni 'ia Kolose. Ke faka'ehi'ehi mei ha veiveiua ki hono natula, 'oku ne faka'uhinga'i 'a e ongo 'ulungaanga faka'otua 'e ua kiate la: ko e fakatupu 'o e me'a kotoa pe 'oku 'i ai (Kol. 1:16; 'Ais. 45:18); pea mo hono me'atokoni (Kol. 1:17; Same 119:91).

KO E 'ULU 'O E SIASI

"Pea ko e 'ulu ia 'o e sinó, 'a ia ko e siasí" (Kolose 1:18a)

'I he ngaahi lea 'e ni'ihí (hangē ko e lea faka-Katalaní pe faka-Pilitāniá) 'oku toe liliu ai 'a e fo'i lea "'ulu" ko e "pule" pe "puleako," koe'uhi ko e 'uhinga fakaefakatātā ia 'o e "'ulu.'" 'Oku pehē foki 'a e me'á ni 'i he lea faka-Hepeluú. Hangē ko 'ení, 'oku totonu ke liliu 'a e "fakanofu ma'anautolu ha 'ulu 'e taha" (Hosea 1:11) ko e "te nau fakanofu ha taki 'e taha".

Ko e 'uhinga foki eni 'oku ngāue'aki 'e Paula 'a e lea ni 'i he'ene faka'aonga'i ia kia Kalaisi (Kol. 1:18a).

Ka 'oku toe tānaki atu 'e Paula ha 'uhinga fakaefakatātā ki he sinó.

Kapau ko Kalaisi 'a e 'ulú, ko kitautolu —'a e siasí—ko e sinó. Mei he fakakaukau ko eni 'oku 'asi mai ai:

'Oku fiema'u kotoa kitautolu (1 Kol. 12:15)

'Oku taki taha 'i ai pe 'ene ngaue (1 Kol. 12:17)

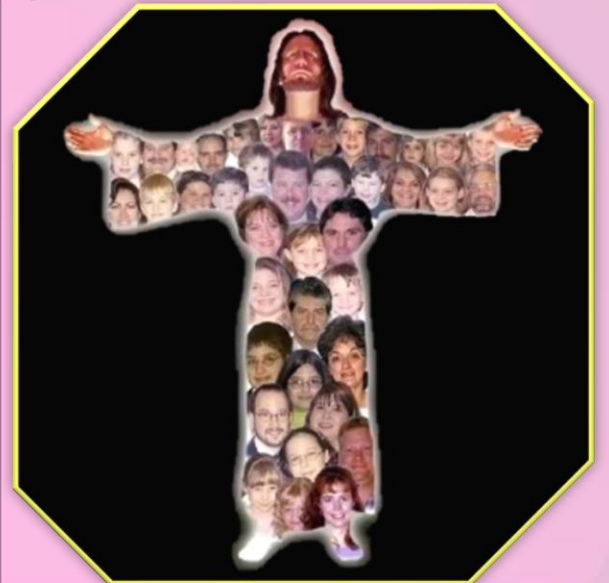
He'ikai ke tau manuki'i ha taha (1 Kol. 12:21)

'Oku 'ikai ha kakai tui "ma'ulalo ange" (1 Kolinito 12:22-24)

'Oku tau fetauhi'aki (1 Kolinito 12:25-26)

KO E KAMATA‘ANGA

“Ko ia ‘a e kamata‘anga mo e ‘uluaki fanau mei he mate, koe‘uhi ke ne ma‘u ‘a e pule ‘i he me‘a kotoa pe.”
(Kolose 1:18b)

Ko e fo‘i lea ‘oku liliu ko e “kamata‘angá” ko e archē (ἀρχή), ko ha fo‘i lea faka-Kalisi ‘oku ‘uhinga ki he kamata‘angá, tupu‘angá, ‘uluaki tupu‘angá pe tefito‘i mo‘oní, ka ‘oku toe ‘uhinga ia ki he pule, mālohi, mafai pe pule‘anga, ‘o fakatu‘unga lahi ‘i he tu‘unga-leá. ‘Oku lava ke tau pehē, ko e lea ko eni, ‘i hono ngāue‘aki kia Kalaisi, ‘e lava ke ne ma‘u ‘a e ngaahi ‘uhinga kotoa ko eni (Kol. 1:18). Ko Sīsū ‘a e tupu‘anga ‘o e me‘a kotoa pē [ko e ‘īmisi ‘o e ‘Otuá], ko e ‘uhinga na‘e fakatupu ai ‘a e me‘a kotoa pē [ko e ‘uluaki ‘o e fakatupú], ko e pule mā‘olunga tahá [ko e ‘ulú]. ‘Oku ‘oange ‘e he me‘a ni kotoa kiate ia ‘a e tu‘unga mā‘olungá. ‘Oku fakahū heni ‘e Paula ‘a e hingoa “ko e ‘uluaki foha mei he pekia” (neongo na‘e ‘ikai ko Sīsū ‘a e ‘uluaki toetu‘u, ka ko Mosese). Ko ‘ene ikuna ‘i he mate ‘oku toe ‘uhinga ia ki he‘ene ikuna ‘i he angahala pea mo hono mafai ke toe fakatupu kitautolu ‘i hono ‘īmisi.

KO E FAKALELEI

"Pea 'i he fakamelino 'aki 'ae ta'ata'a 'i hono tutuki ki he 'akau, ke fakalelei ai 'ae ngaahi me'a kotoa pē kiate ia; 'iate ia, pe ko ha ngaahi me'a 'i māmani, pe ko e ngaahi me'a 'i he langi. " (Kolose 1:20)

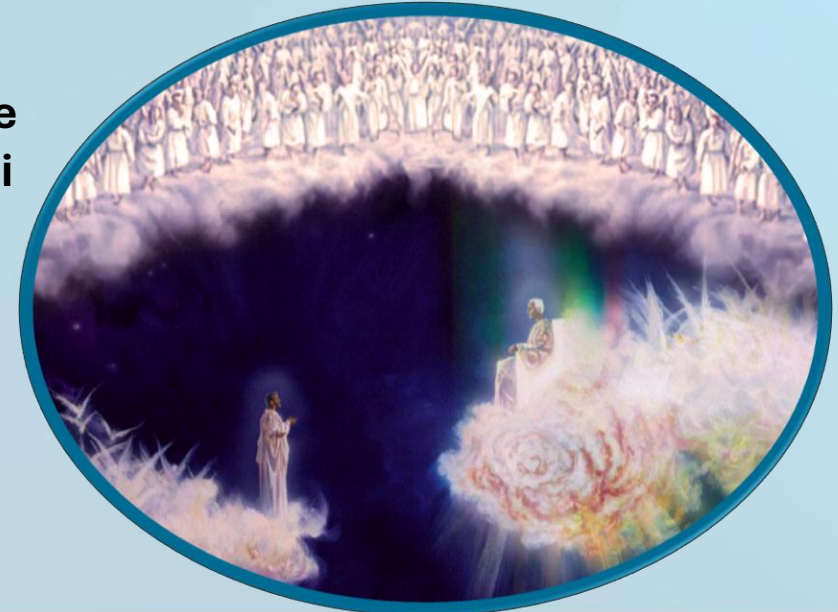

Ko e me'a na'e fai 'e Sīsuú na'e iku ia ke ne 'uluaki 'i he me'a kotoa pē. Fakatatau kia Paula, 'oku taau 'a Kalaisi mo e ngaahi hingoa fakalakanga kotoa ko 'ení "he na'e finangalo 'a e 'Otuá ke nofo 'iate ia 'a hono fonu kotoa pē" (Kolose 1:19). Ko hono fakalea 'e tahá, ko Sīsuú ko e 'Otua kakato ia pea ko e tangata kakato. "Kuo mau mamata ki hono nāunaú, [...] 'oku fonu 'i he 'alo'ofá mo e mo'oní" (Sione 1:14).

'I he'ene pekia 'i he kolosi pea toetu'u, na'e fakakakato ai 'e Sisu 'a e ngaahi fiema'u 'oku fiema'u ke fakalelei'i 'aki 'a e tangata mo e 'Otua (Kolose 1:20).

'E lava ke mahino kiate kitautolu kuo ne fakalelei mo e 'Otua "'a e ngaahi me'a 'i he mamani." Ka kuo anga - fēfē ' ene fakalelei kiate ia ' a e fa'ahinga ' oku ' i hēvaní?

Kuo malava 'e he 'univēsí kotoa ke sio lelei ki he natula 'o e koví. Ko ia, 'oku fakatonuhia'i ai 'a e 'ulungaanga 'o e 'Otua 'i Hevani mo Mamani fakatou'osi.

“Ko Sīsū ‘a e faka‘ei‘eiki ‘o e langí, ko e ‘eikitaui ‘ofeina ‘o e kau ‘āngeló, ‘a ia na‘á ne fiefia ke fai ‘a Hono finangaló. Na‘á Ne taha mo e ‘Otuá, “‘i he fatafata ‘o e Tamaí” (Sione 1:18), ka neongo ia na‘á Ne fakakaukau ‘oku ‘ikai ko ha me‘a ia ke faka‘amu ke tataui mo e ‘Otuá lolotonga ia ‘oku mole ‘a e tangatá ‘i he angahalá mo e mamahí. Na‘á Ne hifo mei Hono taloní, na‘á Ne tuku Hono kalauní mo e tokotoko fakatu‘í, peá Ne fakakofu‘i Hono faka‘otuá ‘aki ‘a e tangatá. Na‘á Ne fakavaivai‘i Ia ‘o a‘u ki he pekia ‘i he kolosí, koe‘uhí ke hakeaki‘i ‘a e tangatá ki ha nofo‘anga mo Ia ‘i Hono taloní. [...] ‘I he ‘ofá ‘okú Ne ha‘u ai ke fakahā ‘a e Tamaí, ke fakalelei ‘a e tangatá mo e ‘Otuá.”

EGW (Ngaahi Pōpoaki Filifili, Voliume 1, p. 321)